

Таміла ОРАТІВСЬКА, Ірина КРАВЦОВА

(Умань, Черкаська обл., Україна)

ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕЛИТЕБНИХ ЛАНДШАФТІВ УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Село Коржова Уманського району Черкаської області має вигідне географічне положення. Географічні координати: 48°38'45" пн. ш.; 30°24'20" сх. д. Площа досліджуваного об'єкта – 2,5 км². Розташоване у центральній частині України. Знаходиться на південний схід від м. Умані Черкаської області. Відстань до районного центра (м. Умань) становить 21,5 км; до центра ОТГ смт. Бабанка – 16,1 км; до обласного центру (м. Черкаси) – 195 км; до столиці України (м. Київ) – 227 км. На території села проживає 330 осіб. Має високий індекс комунікативності та логістичного сполучення [1,4].

Рис. 1. с. Коржова Уманського району Черкаської області в програмі *Google Earth* (дата зйомки місцевості: 12 листопада 2021 року)

Населений пункт с. Коржова Бабанської ОТГ Уманського району Черкаської області заснований у XVII–XVIII століттях (у літературних джерелах, сайті Бабанської ОТГ наводиться дата заснування до 1755 року) [1]. Первісні поселення на території села були виявлені значно раніше. Про це

свідчить курган, що знаходиться на схід від с. Коржова, який датується IV тис.– II ст. до н.е.

Територія села обжита людьми ще сивої давнини, однак коли виникло село Коржова, поки що певних відомостей не маємо. Найдавніші писемні документи, в яких мова йде про Коржову відносяться лише до XVIII століття. Це пояснюється особливостями історичного розвитку Уманщини. Тут упродовж тисячоліть людські поселення не раз виникали і знищувалися дотла. Так було від початку нашої ери до XVIII століття

Село має цікаву історію формування. Значний вклад у розвиток с. Коржова зробили польські землевласники, а саме: граф Франциск Селезій Потоцький (1726–1772 рр.); граф Станіслав Щенсний Потоцький (1772–1805 рр.); граф Олександр Потоцький (1805–1825 рр.); польський поміщик Михайло Рафалович (1825–1839 рр.); польський поміщик Фавстина Михайлівна Підгорська (1839–1846 рр.); польський поміщик Володимир Феліксевич Підгорський (1846–1890 рр.); польський поміщик Владислав Володимирович Підгорський (1890–1917 рр.) [5]. Історичні дослідження доводять тривалу історію заселення та розвитку сучасної території с. Коржова Уманського району Черкаської області (рис. 2) [1, 5].

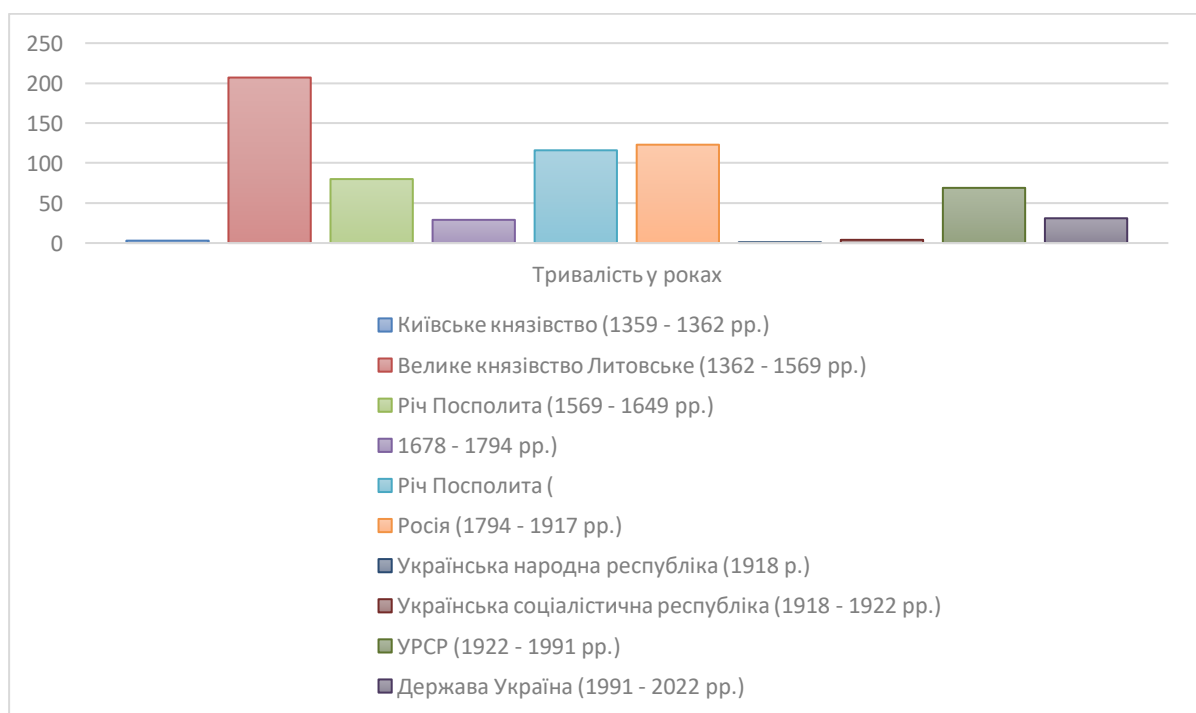

Рис. 2. Приналежність території с. Коржова до князівств та держав

Історія господарського освоєння території с. Коржова, значний вплив польської культури – все це сприяло формуванню різних об'єктів, що є цікавими з туристичної точки зору [1, 5]. Це панський маєток, хата Слободських, Вишнопільський став, водяний млин, кар'єр із видобутку сірого граніту, острів Кохання, Коржівський хутір Круглик (Ціваньова), криничка, церква Різдва Пресвятої Богородиці, Фантал, рибники. Всі ці об'єкти с. Коржова Уманського району Черкаської області нами детально вивчені й закартовані.

Географічні особливості с. Коржова Уманського району визначаються положенням в межах Центрально-придніпровської височинної області Дністерсько-Дніпровського лісостепового краю Східноєвропейської рівнинної країни. Село знаходиться на Придніпровській височині (середня висота фізичної поверхні становить 156 м). Тип рельєфу – нахилена горбисто-увалиста алювіально-дельтова рівнинна на палеоген-неогенових відкладах (N₂-P). В основі поверхні лежить Український кристалічний щит. Кристалічний фундамент платформної області побудований сильнодислокованими метаморфічними комплексами й комплексами інтрузивних утворень архейсько-мезопротерозойського (структури Східноєвропейської платформи), неопротерозойсько-ранньопалеозойського (фрагменти Західноєвропейської платформи і Передкарпатського прогину) та неопротерозойсько-ранньотріасового (Скіфська плита) віків. Особливості кліматичних умов і ресурсів визначаються положенням в межах Атлантико-континентальної кліматичної області помірного кліматичного поясу. Середньорічна температура повітря становить близько +8 °С, мінімальна вона в січні (-7 °С), максимальна – у липні (+22 °С). Основний об'єкт гідрографії – р. Ятрань із лівою притокою р. Ревуха, що впадає до Ятрані біля східної околиці с. Коржова. Річка Ятрань – права притока р. Синюхи (басейн р. Південного Бугу). Ґрунтовий покрив формують такі ґрунтові види: чорноземи реґрадовані, чорноземи типові малогумусні та слабогумусовані; у долині річки – лучні ґрунти. Рослинність належить до Умансько-Канівського округу дубових, грабово-дубових лісів і

лучних степів Подільсько-Середньопридніпровської підпровінції Східноєвропейської провінції Європейсько-Сибірської лісостепової області. Територія дослідження має високий ступінь антропогенної трансформації та інтенсивного розвитку агробіоценозів. Тваринний світ сформований представниками Південнобузько-Дніпровського зоогеографічного району Центрально-Східного лісостепового зоогеографічного округу Лісостепової провінції Європейської підобласті Голарктичної області (лось, олень благородний, козуля, свиня дика, куниця лісова, єнотовидний собака, борсук, лисиця руда, тхір степовий, куниця кам'яна, ховрах крапчастий; вальдшнеп, шуліка чорний, чапля сіра, куріпка сіра, гуска сіра; гадюка степова, полоз лісовий; сом звичайний; тритон гребінчастий) [2, 3].

Село Коржова Уманського району Черкаської області є типовим прикладом сільського селитебного ландшафту Центральної України. Його ландшафтну структуру формують малоповерховий, промислово-селитебний, водно-рекреаційний, дорожній, садово-парковий та сільськогосподарський типи ландшафтів, організовані на основі урочищ руслового, заплавного, схилового та вододільного типів місцевостей хвилястих лесових рівнин з сірими лісовими й темно-сірими опідзоленими ґрунтами, з грабовими дібровами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коржова. Бабанська громада. Черкаська область, Уманський район. URL: <https://babanska-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 24.03.2023).
2. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України. К.: Знання, 2005. 511 с.
3. Національний атлас України. URL:<http://wdc.org.ua/atlas/>
4. Розрахунок відстані між містами України, Європи, Азії. URL: <https://della.ua/distance/>
5. Шевченко В.С. Коржова – пам'ять і віра моя. Умань: Візаві, 2012. 322 с.